

Razpravljamo o predlogih ustavnih dopolnil

V nekoliko skraćeni obliki objavljamo številne pripombe in predloge, ki se pojavljajo v javni razpravi o predlogih dopolnil Zvezne ustave v naši občini. V času, ko bo natiskana ta številka našega glasila, se bo sestala občinska konferenca SZDL in obravnavala poročilo o vsebinskih pripombah že omenjene javne razprave.

Vse občane in delovne ljudi, ki se sicer niso udeležili javnih razprav, pa imajo k ustavnim dopolnilom pripombe in predloge, občinska konferenca SZDL naproša, da ji le-te posredujejo do konca meseca aprila na naslov OK SZDL Ljubljana Vič-Rudnik, Trg MDB 14.

Prepodrobno normiranje

Ustava še vedno ostaja na preveliki stopnji normiranja, saj posega v tako podrobna vprašanja, kot je vsebina samoupravnih splošnih aktov, način odločanja, pristojnost delavskih svetov in podobno, s čimer se seveda zastavlja vprašanje, koliko smo pripravljeni priznati spremembe, razlike med organizacijami združenega dela;

V zvezi s problematiko blagovno tržnih odnosov je bilo poudarjeno, da je ta le nasplošno proglašena kot temeljna, ko naj bi se potrjevali razultati dela na trgu. Protitržno je naravnana problematika izjemnih ugodnosti pri pridobivanju dohodka na trgu, saj je to praviloma rezultat vloženega dela. Izjemne ugodnosti naj bi bile torej sprejemljive in družbeno zaželene. Protipravne postanejo takrat, kadar so monopolne, takrat pa jih je treba odvzeti kot protipravno pridobljeno premoženjsko korist, in sicer v rednem sodnem postopku;

Zelo vprašljivo je, če računamo, da se bodo lahko vračala vložena sredstva v gospodarsko infrastrukturo. Povsod v svetu se to ureja z državnim reguliranjem, od česar najbrž ne bi kazalo odstopiti, in je zato potrebno uveljaviti realne norme;

Zapostavljeno znanje

Izraženo je bilo začudenje v odnosu do znanja. Tako se v Zveznem zboru predvideva polovica delegatov iz materialne proizvodnje, ne pa iz vseh organizacij združenega dela, kar bi omogočilo aktiviranje strokovnega in znanstvenega potenciala naše družbe. Tudi odnos do strokovnih služb v delovni skupnosti, ki jih postavlja v neenakopraven položaj, saj imajo le pravice do osebnih dohodkov in skupne porabe, ne kaže na priznavanje znanja. Podobno je tudi na področju vlaganja tujih pravnih oseb, saj se niti ne omenja najpomembnejša stvar kot je transfer znanja. V svetu izginja letno nekaj tisoč poklicev, mi pa z zveznim zakonom nameravamo urediti temeljno klasifikacijo vseh poklicev v Jugoslaviji;

V zvezi z organiziranjem združenega dela so bili izraženi veliki pomisleki glede enotnih tehnoloških sistemov. Nedvomno je treba zagotoviti njihovo skladnost ne pa tudi ekonomsko enotnost, saj se morajo te organizacije odzivati tudi na svoje okolje, kar pa preprečujejo z določbo o enotnih kalkulacijah cen in o enotnih standardih. Prav tako so bili izraženi pomisleki na tržno naravnost, saj niso z ničimer omejene državne intervencije na področju poseganja v dohodek. Te državne intervencije je treba nujno močno omejiti, lahko so podlaga, če se predhodno ugotovi izredne okoliščine s posebnim odlokom skupščine. Začasni zakoni bi morali biti dejansko časovno močno omejeni, zlasti pa ne bi smeli spravljati gospodarskih subjektov v neenakopraven položaj. Razpravljalci so tudi poudarjali, da v kolikor se poseže v pridobivanje dohodka cele panoge tako, da niti ni sposobna enostavne reprodukcije, je treba zagotoviti kompenzacije s strani države in zato spremeniti 256. člen zvezne ustave;

Problemi planiranja niso dovolj dobro opredeljeni, saj ti omogočajo tudi državno, direktivno in centralistično planiranje, kar pa seveda pomeni odstop od koncepcije blagovno tržne naravnosti kot glavne;

V nasprotju s svetovnimi gibanji je vse to, kar se predlaga v spremembi zakonodajne pristojnosti federacije, pa tudi krepitve pristojnosti zveznih pravosodnih in upravnih organov. Cilj vsake sodobne družbe bi bil decentralizacija. S takimi posegi pa se tudi bistveno spreminja položaj republik in pokrajin, v katerih so delovni ljudje in občani nosilci suverenosti. V zvezi s tem je tudi nesporečna določba, da v primeru nasprotja med zveznim in republiškim zakonom velja zvezni, saj se s tem menja vloga republik in pokrajin kot nosilcev suverenosti;

Upoštevanje različnosti razvitosti

Nesprejemljivo je neupoštevanje dejstva, da so v Jugoslaviji različne stopnje razvoja, pa se teži k unifikaciji vseh družbenoekonomskih razmerij. Očitno je, da bodo na ravni celotne Jugoslavije, če obstajajo tolikšne razlike med stopnjo razvoja proizvodilskih sil in dosežene kulture, le neki kompromisi, ki ne bodo ustrezali nobeni federalni enoti. Zato bi morala federacija obnoviti postavljanje načel in temeljev sistema, republike in pokrajine, pa bi take splošne določbe aplicirale na doseženo stopnjo razvoja proizvodilskih sil kulture in tudi tradicije;

V javni razpravi je bilo veliko govora o razširitvi problematike svoboščin, pravic in obveznosti občanov. Na vse te zadeve federacija ne reagira in se v to poglavje ne spušča.

Razpravljalci so zlasti poudarili potrebo po zagotavljanju neodvisnega sodstva. Ni sprejemljivo, da bi federacija urejala problematiko javnega informiranja in društev, saj ta problematika posega v osebne svoboščine in pravice, ki so seveda lahko različne, glede na tradicije v posamezni federalni enoti;

Skupščine ostajajo transmisije

Pristojnosti med organi niso jasno razmejene, niti v federaciji niti v republikah. Tako postajata nepojasnjeni vlogi Predsedstva federacije in Predsedstva republike, ki velikokrat posega v pristojnosti skupščine. Zato tudi ni povsem jasna relacija med predsedstvi, izvršnimi sveti in skupščinami. Skupščine enostavno pogosto postajajo transmisijski element drugih organov. Posebej bi bilo treba tudi doseči politike s področja gospodarstva. Tako na primer je vprašljivo, da je predsednik CK ZKJ oziroma CK ZKS član predsedstva. Nekateri razpravljalci so bili tudi mnenja, da je neumestno ohranjanje družbenopolitični zbor, kar pomeni direktno vmešavanje družbenopolitičnih organizacij v sistem ljudskega predstavnštva. Menili so, da sta svet republike in svet federacije nepotrebna organa, saj nimata izrazitih pristojnosti in samo povečujeta režijo. Prav tako so bili mnenja, da je treba razmisliti o hipertrofiji nekaterih drugih organov kot so različni družbeni sveti, saj vse to vodi v neučinkovitost, nejasno razmejitve pristojnosti in se tudi zmanjšuje odgovornost številnih organov;

Jasneje je treba opredeliti koeksistenco različnih lastninskih oblik kot so osebne, zasebne, skupne, zadržne in družbene. Pri tem je treba zavreči nekatera ideološka in dogmatska pojmovanja ter postaviti jasnejšo koncepcijo o možnosti angažiranja zasebnih sredstev v družbeno sfero;

Družbenopolitične skupnosti naj ne bi več ustanovljale OZD s področja materialne proizvodnje, saj so na tem področju pokazale praviloma velike izgube. Vendar je treba DPS razrešiti tudi vseh tistih pravic, ki se pojavljajo pri imenovanju poslovnega organa delovne in sestavljene organizacije. O tem, kdo naj vodi OZD, naj odločajo delavci, torej tisti, ki nosijo konkretne posledice slabe izbire;

NAŠA ANKETA

Ustavne spremembe ne zanimajo vsakogar

Kaj pomenijo ustavni amandmaji, o katerih je bilo te dni toliko govora in je še govora našemu občanu? Denimo preprostem delavcu, ki mimo vsakdanjih skrbi le redko pokuka v zapleteno politično ali zakonodajno rotoparnico? Kaj bi ta predlagal ali izboljšal sam, če bi imel večjo moč odločanja? In kaj sploh meni o celotnem postopku? Bi kazalo celotno razpravo podaljšati, pogledati, morda temeljiteje pretehtati sleherno točko amandmaja, preden bi jih vnesli v osnutek? Vse to so v dnevi,

Preprečiti rast SIS-ov

Na področju SIS-ov so bili mnenja, da je zvezna ustava preozka. V republiški ustavi pa je treba ločiti SIS, ki uveljavljajo pravice in obveznosti občanov, ki jim gre do podlagi ustave. Tako je treba posebej postaviti SIS-e s področja izobraževanja, socialnega, zdravstvenega, pokojninskega in invalidskega sistema. V tem primeru bi veljalo v večji meri postavljati SIS na republiški ravni, tako, da se zagotavlja solidarnost in enakopravnost občanov, ne pa da nastajajo razlike med njimi, glede na to, ali živijo v razviti ali nerazviti občini, v dohodkovno močnejši organizaciji združenega dela, ali slabši. V vseh ostalih primerih pa naj se uveljavlja interes občanov in državna intervencija ni potrebna. Na vsak način pa je treba preprečiti rast SIS, njihovo drobitev, kar vse zamagluje temeljne nacionalne probleme; pa bodisi na področju, ki so bila prej imenovana, kot tudi na področju kulture, telesne kulture, raziskovalne dejavnosti, itd.;

V zvezi z enotnostjo jugoslovanskega trga ni sprejemljivo stališče o enotni državni politiki. Na enotnost jugoslovanskega trga vpliva davek na dohodek in prometni davek. Če se odvzame republikam in pokrajinama, pa tudi občinam pravica, da regulirajo določene zadeve iz področja davkov in prispevkov, se jim na mnogih področjih odvzame ustavna pravica, izražena v temeljnih načelih ustave, to je, o pravici, da skrbijo za lasten razvoj. Glede na to, da je v Jugoslaviji tako različna stopnja razvoja proizvodilskih sil, bi lahko govorili le o skupni strategiji, ne pa enotnosti. Prav tako smo mnenja, da morajo vsi proračunski porabniki deliti usodo nacionalne ekonomije, pa naj gre to za jugoslovansko ljudsko armado, ali katerikoli drug organ;

Dopolnila morajo omogočiti in prispevati k izhodu iz krize, krepiti združena dela in uveljaviti ekonomske zakonitosti in tržno plansko gospodarjenje;

S spremembami se obdrži in zagotovi enakopravnost narodov, odgovornost republik za svoj in skupni razvoj, kulturni pluralizem, kar pa se ne enači z zamenjavo zveznega etatizma z republiškim;

Za vključevanje v svet

Smo proti spremembam, ki bi imela za cilj menjati Jugoslavijo, kakršno smo začrtali na II. zasedanju AVNOJ-a in v NOB, to je demokratično, socialistično, samoupravno, neuvrščeno in odprto v svet.

Zahtevamo, da se prelomi z vsemi tudi idealističnimi predsodki, ki zavirajo vključevanje Jugoslavije v svet, sprejem razumnega zemljiškega maksimuma, vključevanje v gospodarske organizacije v svetu – na vzhodu in zahodu;

Smo proti referendumu na zvezni ravni, tako za določanje stališč okrog ustave, kakor tudi po ostalih vprašanjih, ne strinjamo se z uvedbo zbora združenega dela v skupščini SFRJ, smo za ohranitev konsenzov pri odločanju v zboru republik;

Predlagamo, da se dopolnila ustave sprejemajo po amandmajih in ne v paketu;

Zavzemamo se za strpnost v razpravah in smo proti etiketiranju in preštevovanju na čigavi strani se kdo nahaja. Edini kriteriji naj bodo argumenti. V razpravah se bomo zoperstavliali eventualnim nacionalističnim izpadom, napadom na NOB, ZKJ, JLA in slovenske delegate v zvezni skupščini.

Ustavni red – izraz svobodne volje in soglasja naroda

Pravica vseh narodov do samoodločbe, torej tudi narodov, združenih v jugoslovanski federaciji, je danes nesporno eno od temeljnih načel svobodnega mednarodnega prava, utemeljeno v Ustavni listini OZD ter potrjena v številnih mednarodnih aktih, tudi v helsinkijskih sklepni listini in v dokumentih neuvrščenih v Harareju. Prav tako Ustava SFRJ v 1. členu določa, da imajo vsi narodi pravico do samoodločbe. S to pravico si prosto določajo svoj politični status in zagotavljajo svoj ekonomski, socialni in kulturni razvoj – kar pomeni, da ima vsak narod pravico sam odločati o svoji lastni usodi.

Zvezna ustava je torej pravi temelj jugoslovanske federacije. V prostovoljni zvezni državni skupnosti pa lahko zvezno Ustavo spreminjamo le z njihovim soglasjem, to je s soglasjem njihovih skupščin. Zamišljamo o vsejugoslovanskem referendumu o ustavnih amandmajih, ki naj bi nadomestilo »nezanesljivo« soglasje skupščin republik in pokrajin, je pravno neuvrženo z vidika pravice narodov do samoodločbe, ki je vse od drugega zasedanja AVNOJ-a ustavnopravni temelj jugoslovanske večinacionalne zvezne države. Resen razpravljalec ne more oporekati dejstvu, da so narodi, združeni v Jugoslaviji, nosilci pravice do samoodločbe. To je tudi razumljivo, saj bi take trditve bile odkrit napad na sožitje narodov Jugoslavije. Najmanj, kar je Jugoslaviji »potrebno«, gledano dolgoročno in izhajajoč iz njenega zgodovinskega smisla, bi bilo vzbuditi pri kateremkoli v njej združenem narodu občutek, da ustavni red te države ni izraz njegove svobodne volje, njegovega soglasja. Če bi povzročili to, bi dejansko ustregli vsem tistim, ki bi hoteli Jugoslavijo razbiti, to pa ni sprejemljivo. Prav zato ni mogoče spreminjati ustavnega reda, ustave, ki določa temelje in pogoje za sožitje, urejanje medsebojnih odnosov v večnacionalni zvezni državi, brez soglasja vsakega v njej združenega naroda. Sprememba ustavnega reda proti volji in brez soglasja kateregakoli od narodov v zvezni državi, bi pomenila kršenje njegove pravice do samoodločbe. Veljavna Ustava SFRJ z močjo ustavne norme določa postopek za spremembo zvezne Ustave. V tem postopku imajo pomembno vlogo skupščine republik in avtonomnih pokrajin. Če bi katerega od predlaganih amandmajev v končni fazi postopka zavrnili katerega od republiških ali pokrajinskih skupščin, bo to zagotovo povzročilo težave in politične zaplete. Zato se je potrebno kar najbolj prizadevati, da bi predloge amandmajev uskladili tako, da bi bili sprejemljivi za vse naše federalne enote in njihove skupščine. Potrebno se je potruditi za iskanje kompromisov in ne vsiljenih rešitev. Pokazati več razumevanja za vse tiste specifične zahteve, ki so izraz razvojnih, kulturnih, jezikovnih in tudi civilizacijskih ter drugih posebnosti naših narodov, kot je bilo v dosedanjih razpravah povedano, kot neizbežen element vsakega sožitja, sožitja v večnacionalni državni skupnosti pa še posebej. Zato se ne moremo odločati za kršitev ustave pri njenem sprejemanju, torej za protustavno vsiljevanje ustavnih sprememb s preglasovanjem, ker bi to imelo daljnosežne posledice. Velika večina javnosti pa čuti in ocenjuje, da so ustavne spremembe potrebne.

Iz poročila za konferenco SZDL

ko tečejo živahne razprave o ustavnih spremembah še kako zanimiva vprašanja. Zato je še kako prav, da se vsa stvar najprej temeljito pretresa v bazi in šele nato v zakonodajnoopravnih komisijah.

Majda Grbec, vzgojiteljica iz Polhovca Gradca: »Po mojem bi morali pri teh spremembah predvsem upoštevati večjo samostojnost republik in pokrajin – brez vsakršne centralizacije. To seveda pomeni, da bi se morali tu v Sloveniji o tem odločati neposredno – na referendumu. Vprašanje pa je seveda, koliko vse to koga sploh še zanima, saj danes v tej hudi krizi plahni interesi za kaj drugega, kaj šele za ustavna vprašanja.«

Minka Jan, upokojenka z Brda: »Čudno se mi zdi, da se zdaj toliko razpravlja o tem, medtem ko je včasih kdo to komajda omenil. Seveda je prav, da so ljudje seznanjeni z delom pri ustavnih spremembah in da lahko pri tem tudi sodelujejo. Ne razumem pa, zakaj delegati po nepotrebnem izgubljajo toliko časa, saj se njihove pripombe največkrat sploh ne upoštevajo, pa čeprav so še tako umestne.«

Anton Mohorič, miličnik iz Velikih Lašč: »Glede na službo, ki jo opravljam, moram stremeti za tem, da se zakoni spoštujejo. Mislim pa, da imamo pri nas že tako preveč zakonov. Ustavni amandmaji so sicer potrebni, morali pa bi biti, tako kot tudi sama ustava, krajši in jasnejši, da bi jih ljudje lažje razumeli. Navsezadnje so namenjeni prav vsem ljudem, ne pa da jih

večina sploh ne razume.«

Romana Guzelj, študentka z Gaberja pri Dobrovi: »Mislim, da je ves ta cirkus čisto brez veze. Komaj pride v veljavo en zakon, že razmišljajo o drugem in človek se res težko znajde. No, če pa že mislijo kaj spreminjati, naj spreminjajo to, da bodo poslej naši fantje služili vojake samo doma v Sloveniji; tako pa so denimo mojega fanta še pred kratkim poslali v Karlovac.«

Mihela Lešnjak, delavka z Vrzdence: »Moram priznati, da se za vse te stvari sploh ne zanimam. O ustavnih spremembah vem le toliko, kolikor slišim od drugih ljudi, nič več. Tudi v same razprave se ne vključujem, zato tudi ne morem oceniti, kaj spremembe sploh prinašajo.«

Franc Bradeško, strojni tehnik s Srednjega vrha: »Po mojem je veliko težje dosledno izpolnjevati že obstoječe zakone, kot pa uveljavljati nove. Tako eni, kot drugi se ne bodo izpolnjevali. Sicer pa je jasno, kdo se s temi stvarmi ukvarja – tisti, ki mu ni do kakšnega koristnejšega zares ustvarjalnega dela.«

Romana Jankovec, učenka OŠ iz Polhovca Gradca: »Tudi mene ne zanima kaj preveč politika. Morda se bom bolj zanimala za to, ko bom starejša. Mislim pa, da je tudi v našem razredu težko kdo, ki bi ga to zanimalo. Prav nikoli se ne pogovarjamo o tem. Čemu neki, ko pa je toliko drugih, bolj zanimiv stvari.«

BRANKO VRHOVEC

Majda Grbec

Minka Jan

Anton Mohorič

Romana Guzelj

Mihela Lešnjak

Franc Bradeško

Romana Jankovec